

Põlula kooli minevikust

Ma ei mäleta enam päris täpselt kõiki neid poisse ja tüdrukuid, kes sellel vaesel sõjajärgsel aastal asusid õppima Põlula koolis, kuid arvan teadvat päris kindlasti, et minu koolitee algus langeb ühte selle kooli asutamisaastaga 1921.

Maja, mida nüüd juba aastakümneid kasutavad ümbruskonna lapsed koolihoonena ja kus praegu on 8-klassiline kool, ei olnud siis hoopiski mitte. Kool alustas oma tegevust mõisa aednikumajas. Uhes otas oli kooliõpetaja Piibemanni korter, teises klassituba. Koolimajaks kasutatud hoone lõunaseinale liibuv kasvuhoone oli purustatud. Selle oli hävitanud tema endine omanik ise, kellelt tollaegse kodanliku valitsuse poolt mõisamaade osalise võõrandamisega võeti ära ka see maja koos kasvuhoonega.

Maja lõunaküljel oli kasvuhoone tarbeks ehitatud, sellepärast olid eluruumide ja klassitoa aknad ainult põhja poole. Nii ei näinud me klassitoas kunagi päikesekiiri. Klass oli röske ja külm. Ahi, mida talvel paar korda nädalas köeti, ajas nii palju suitsu sisse, et õpilased pidid kütmise ajaks õue põgenema. Suuremad poisid aitasid puid lõhkuda ja ahju kütta, meie, tüdrukud, jooksime aga niisama ringi, mängisime «tudi» ja tegime lumesõdagi. Viimast tuli ette siiski vähem, sest enamikul meist endiste mõisamoonakate ja kehvikute lastest ei olnud õigeid jalanõusid. Kanti peamiselt nõorist heegeldatud susse, mille tallad olid tehtud jämedamast nõorist ja tõrvaga immutatud.

Kevadel ja sügisel valdas meid suur kjusatus minna mõisaaeda lilli korjama. Seal kasvas kohati päris padrik ilupõõsastest ja -puudest, all aga sinetas kevadel maapind sinililliaist. Neid ei olnud tol ajal ju riuljal aedadeski. Kui aga mõisniku lapsed nägid õpilasi oma aiäs, läksid nad ketist lahti suured kurjad koerad, keda kartes me ülepeakaela põgenesime oma kleidikesi puuokste küljes katki rebides, nägusid ja käsi kriimustades.

Mõisnik püüdis rahvale ainult halba teha. Meie, Ulvi lapsed, kasutasime teed läbi nn. pargimetsa Põlulasse. Sama teed mööda vedasid uusasunikud ja talupojad oma vedusid. Uhel hommikul kooli minnes leidsime, et sild oli lahutatud. Silla kattelaud olid kistud hõredaks. Tuli hüpata üle laiade vahede, all aga voolas sügav, tume jõgi. Sillalõhkujaks oli mõisnik.

Ei mäleta, kui palju meid oli selles kaheklassilises koolis, kuid silme ette on jäänud pilt tihedalt täistuubitud ruumist, kus nelja pingirea vahed olid nii kitsad, et neid tuli läbida külj ees. Õpilaste vanusetase oli väga erinev. Mina läksin kooli juba kuueaastaselt. Samal ajal olid meie klassis paar poissi juba 16-aastaselt, suured mehed, kes ei tegelnud palju õppetöoga. Siia oli neid toonud koolisundus. Varsti aga kadusid nad koolist, lõpetamata ainsatki klassi, vaevalt osates veerida ja liita-lahutada paarikümne piires. Nähtavasti tulid nad «sundusega» kuidagi teisiti toime. Vähe oli neid, kellel minu esimestest kaasõpilastest oli

võimalik lõpetada 6 klassi, veel vähem neid, kes pääsesid keskkooli. Enamik jäi 4-klassilise «sundusliku» kooliga, sest ega asunike elu kujunenud jõukamaks mõisateenijate omast. Nn. käsitöökohad mõne hektari suuruse põllumaalapiga ei andnud elatist perekondadele ja nii tuli lastel kaelakandjatena hakata sööma kulakutaludes karjaseleiba, seejärel sulastena, töölistena ja töötatöölistenagi edasi kiratseda.

Meenub veel üks pisiasi. Kui praegu on paljudel õpilastel fotoaparaadid või saadud vähemalt algteadmised fotoasjandusest kooli foforingi kaudu, siis minu kaasõpilastel puudus arusaamine pildistamisest täielikult. Kui kevadel tuli «päevapiltnik» kooli, et pildistada õpilasi, siis kartsid algul paljud «pildi peale tulla».

Nagu mainitud, oli sel ajal Põlula kool 2-klassiline. Sealt edasi õppima mindi Kuivajõe või Nõmmisele, kus olid esimeses 4-klassiline, teises 6-klassiline kool (välja arvatud kaks esimest klassi).

Kevadel viis õpetaja meid jalu-tuskäigule, tutvustas puukooli ja taimi looduses. Suurtel poistel oli pada kaasas. Vähiveskil jäime jõekaldale laagrisse ja mängisime ühismänge. Poisid aga püüdsid jõest vähke (neid oli tol ajal seal rohkesti), tegid üles lõkke ja keetsid need pajas. Sealsamas jõekaldal sõimegi siis kaasavõetud leivad ja äsja keedetud vähid.

Ei mäleta, et keegi meil koolis oleks suuri pahandusi teinud. Vähemate vallatuste eest karistati nurkapanemisega. Kord seisin seal minagi. Õpetaja pani mind näitama ühele endast palju suuremale tüdrukule «S» tähe kirjutamist. Too aga ei saanud sellega kuidagi hakkama. Siis ma tutistasin teda juustest, tema mind vastu, kuni... seisime mõlemad nurgas.

Põlula kooli lõpetamise järel saatsid vanemad mind Nõmmisele, enamik Põlula lastest siirdus aga Kuivajõe kooli. Sellepärast kaotasin nad peagi silmist. Praegune koolimaja ehitati mitu aastat hiljem, miljal olin koos vanematega juba Ulvist ära kolinud.

E. RAJARI